

RADLOFF SÖZLÜĞÜNÜN YENİ BİR YAYIMI NASIL OLMALIDIR?

Mehmet Ölmez
Hacettepe Üniversitesi

1. Wilhelm Radloff'un yaşamı (1837-1918), yaşamöyküsü hakkında Türkolojiyle az çok ilgilenen hemen herkes bir şeyler bilmektedir. Çalışmalarının adını anmak gerekirse, kısaca *Wörterbuch* adını verdiğimiz *Türk Lehçeleri Sözlüğü Denemesi* başta gelmektedir. Onu ünlü kılan çalışmalarından birisi de Eski Türk Yazıtları üzerine yaptığı yayınlardır. Bir diğer çok ciltli önemli çalışması da *Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler* adlı 10 ciltlik derlemeleri ve bunların çevirileridir. Bunların dışında *Codex Cumanicus*, *Kutadgu Bilig*, *Altun Yaruk Sudur*, *Uygur Hukuk Belgeleri* üzerine yayınları vardır. Radloff ve yaşamı hakkında ayrıntılı bilgi A. Temir'in kitabında yer almaktadır.¹

2. Radloff'un konumuz olan sözlüğüne ve malzemelerine gelince, birincisi ve en önemlisi kendisinin derlediği, olabildiğince fonetik bir alfabeyle yazıya geçirilen metinler, Proben'den alınan sözcüklerdir. 1859'da başladığı bu işte ilk olarak Altayca (Oyrotça) ve Teleüçeden derlenmiş veriler yer almıştır. Bunu Kazakça (Kırgız), Kırgızca (Kara-Kırgız), Tuvaca, Şorca ve Hakasça veriler izlemiştir. Bu metinlerde en küçük ağız, ses özellikleri dahi dikkate alınmıştır. Bunları Tatarca ve Karayca malzemelerle Budagov, Vambery, Bianchi ve Zenker'in sözlüğündeki malzemeler izlemiştir. 1880'li yıllarda ise Kutadgu Bilig, Codex Cumanicus gibi yazılı kaynaklarla Kırım ağzından ve Litvanya Karaycasından derlenmiş metinleri de malzemeleri arasına katmış, baskı sırasında da çeşitli sözlükler aracılığıyla elde ettiği Osmanlıca örnekleri sözlüğüne katmıştır.²

3. Radloff'tan sonra Türk dil ve lehçelerini kapsayan çeşitli sözlükler yayımlanmıştır. Bunlardan Türkiye'de yapılan Hüseyin Kâzım Kadri'nin 4 ciltlik Büyük Türk Lugati.

¹ *Türkoloji Tarihinde Wilhelm Radloff Devri: Hayatı-İlmî Kişiliği-Eserleri*, Ahmet Temir, TDK yay., Ankara 1992; Radloff sözlüğü çeşitli yönleriyle Temir'in kitabı ile Pritsak'ın önsözünde ele alınmış, yeniden yayımıyla ilgili sorunlar işlenmiştir. Dolayısıyla bu konular için ilgili çalışmalara bakılabilir. Ancak biz burada Bartold'un yazısını belirli kütüphanelerde bulunabilen *Türkiyat Mecmuası*'nda yayımlanmış olması, ayrıca Arap harfli olmasından dolayı dilbilimcilerin de kullanabilmesi için Latin harflerine aktararak vermek istiyoruz.

² Bu konuda Pritsak'ın önsözüne bakılabilir (s. VIII ve ötesi).

Räsänen'in sözlüğü ve şu an yayımı sürmekte olan Severtyan'ın sözlüğüdür. Türkiye'de yine bu yakınarda yayımlanan *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü* dokuz Türk dilinden altı bine yakın sözcüğü karşılaştırmalı bir liste halinde vermektedir. Ancak bunların hiç birisi de kapsam ve işlev açısından Radloff'un sözlüğü ile karşılaştırılmaz. Tek bir *ak* ya da *ay* maddesi burada sayfalarca sürmektedir.

4. Radloff'un sözlüğünü önemli kılan nedenlere gelince - bugün için dil, lehçe, ağız ya da şive tartışmaları bir yana - sözlükte yer verdiği Türk dillerinin hemen çoğu o dönem birer yazı dili bile değillerdi. Bu dillerin bugüne göre sözcüğü biraz daha farklıydı. Ayrıca yine bu diller o gün için hâlâ sürmekte olan sözlü geleneğe dayanıyordu. Oysa bugün bu dil ve lehçelerin hemen tümüne yakını yazı dili durumuna gelmiş, Radloff'un çalıştığı 1860'lı yıllardan 1917'lere değin güçlü misyoner hareketlerine sahne olmuş, 1917 sonrası ise politik yapının değişmesiyle Rusçanın sözcüğünün etkisine girmiştir. Tüm bunlar bu dillerin söz dağarının önemli ölçüde değişmesine, belirli sözcüklerin ve kavramların kullanımdan çıkıp yerini Rusça sözcüklere bırakmasına neden olmuştur. Oysa Radloff'ta bu dilleri daha saf bir biçimde bulmaktayız.

5. Radloff'a getirilen eleştirilere gelince, bunların başında sözlüğe başlama amacıyla bitiriş şekli arasındaki farklar gelmektedir. O, esas olarak sözlü ürünlere dayalı yazı dili olmayan dillerin sözlüğünü hazırlamayı amaçlamaktaydı. Bu iş için de kendi zengin derleme malzemesini kullanmayı düşünüyordu. Oysa sözlüğün yayımı sırasında her yeni fasikülde o gün için yeni yayımlanmış olan tarihî kaynaklardan örnekler yer vermiştir. Örneğin bugün için artık kullanılamaz durumda olan, Geza Kuun'un hazırladığı Kodeks yayını, Kalkuta Sözlüğü diye bilinen sözlüğü, Altın Ordu Yarlıklarını, kendi hazırladığı Orhon Yazıtları'nın malzemesini, yine kendi hazırladığı, Kutadgu Bilig yayımında geçen sözcükleri sözlüğüne katmıştır. Sonuçta malzemesini yeterince işleyememiş, kendi derlediği "Proben"lerdeki sözcüklerin tümüne yer verememiştir. Pritsak'ın dediği gibi "Proben"ler hâlâ sözlüğü hazırlanmak üzere beklemektedir (Pritsak s. XI).

6. Yaşayan dil ve lehçelerin fonetik özelliklerini en ince ayrıntısına değin dikkate alan Radloff sözlüğünün yanılıklarının başında ise tarihî örneklerdeki okuyuş hataları gelmektedir. R. sözlükte çoğunlukla Oyrot, Şor ve Abakan dillerini esas almış, bunların Eski Türkçeye en yakın Türk dilleri olduğunu düşünmüş, sonuçta da yazıtları ve Uygurca adını verdiği Kutadgu Bilig'i bu dillerin ses özelliklerine göre yazıya aktarmıştır. Bu konuda onu yanılığa düşüren seslerin başında ötümlü ve ötümsüz ünsüzlerle yuvarlak ünlülerin niteliği, dar-yuvarlak ya da geniş-yuvarlak oluşları gelmektedir. Örnek vermek gerekirse:

²ak (v) подияться - aufsteigen, sich erheben (Uig.)

eyleminin bugünkü bilgilerimize göre *ağ-* okunması ve aynı sese sahipmiş gibi görünen *aķ-* eyleminden ayırt edilmesi gerekir.

ағы [von **حَقّ**] щедрый - freigebig

örneğinde de Arapça *haķķ* ile Türkçe “cömert, eli açık” anlamındaki *akı*’yı bir ve aynı saymıştır. Oysa bu hem sesbilimi, hem kökenbilimi, hem de anlambilimi açısından yanlış bir açıklama. Doğrusu bu iki madde *haķķ* “hak, haklar, hukuk, doğruluk, Hak, Tanrı - право, работа, истина, Богъ - die Wahrheit, das Recht, die Richtigkeit, Gott” ve *akı* “eli açık - щедрый - freigebig” olarak ikiye ayrılmalıydı.

Ünlü ve ünsüzlerin yanlış okunuşu ve düzeltilerine ilişkin örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

⁵**адак** слава - der Ruhm → *atağ* “ün, şöret; unvan, lakap”

¹**агін** [اگین (Dsch), (Uig)] паханіе - das Ackern → *akin*

оғы (v) (Uig.) звать - rufen, einladen → *oķı-*

¹**өк** мысль, умъ - der Sinn, Geist → *ög*

өклүк (Uig.) умный - klug → *öglüg*

³**өс** (Uig.) самъ - selbst → *öz*

³**па** (v) (Uig.) связывать - binden → *ba-*

пашла- (v) начинать - anfangen → *başla-*

Yukardaki örneklerde Radloff’un okuyuşu, anlamlandırışı ve bizim düzeltilerimiz sıralanmaktadır. Bu yöntemle madde içlerinde verilen örnekler de düzeltilebilir. Örneğin bu yöntemle *payat atı birlä sözüк paştadım* okuyuşu, Arat’ın okuyuşuyla bugün *bayat atı birlä sözüг baştadım* biçiminde düzeltilmelidir.

Radloff yalnız ünsüzler konusunda değil, kimi sözcüklerde ünlülerin tesbitinde de yanlışlığa düşmüştür, buna da aşağıdaki iki örneği ve doğru okunuşlarını veriyoruz:

оған Богъ - Gott → *uğan*

⁵**өк** (v) накопить - aufhäufen → *üg-*

7. “Peki yeni bir yayını nasıl olmalıdır?” diye soracak olursak, benim önerilerim şunlar olacaktır:

7.1. Çevirilerde geçen Rusça ve Almanca sözcüklerin yazımları olduğu gibi korunmalıdır. Örneğin Rusça **жалеть** “acıma, esirgeme” eski yazımıyla

жалѣтъ olarak, Almanca **Tier** “hayvan” yine eski yazımıyla **Thier** olarak yazılmalıdır.

7.2. Tıpkı 1929-30’lu yıllarda düşünüldüğü gibi, yeni yayına üçüncü bir dil olarak Türkçe, Anadolu Türkçesi katılmalı, bu da Rusça çeviriden önce yer almalıdır. Örnek metin cümlesi ise italik yazılmalıdır. Bu yolla kullanıcı daha ilk bakışta örnek cümleyi ve Türkçe-Rusça-Almanca çevirilerini yazım biçimlerinden kolaylıkla ayırt edebilecektir.

ağarçın: ағарчын [Sag. W., krş. *ağirtin*] yavaşça - потихонько - langsam;
ağarçın barıp çadır yavaş gidiyor - онъ идетъ тихонько - er geht langsam.

7.3. Sözlüğün bu yeni yayımı abc sırasına göre, bugünkü Türk alfabesinin sırasına göre olmalıdır. Böylelikle kullanımı kimileri için oldukça güç olan, özellikle filoloji dışında, tarih, halkbilimi vb. konularda çalışanlara bu yöntem kolaylık sağlayacaktır.

7.4. Bugün için Radloff’un kullandığı yazıçevrimi artık kullanılmamaktadır. Yeni baskının yazıçevrimi (transkripsiyonu) Türk alfabesine dayanan bir yöntemle hazırlanmalıdır. Yazıçevriminde maddebaşı sözcüğün yazıçevriminin yanibaşına Radloff’un yazımı da verilmelidir. Bu yolla okuyucu Radloff’un kullandığı yöntemi de görmüş olacaktır. Ancak madde içindeki örnek cümlelerde yalnız Latin harfli yazıçevriminin yer alması yeterlidir, aksi halde sözlüğün oylumu gereksiz yere artacaktır.

7.5. Bu yayın sırasında Arat’ın Kutadgu Bilig yayınından, Grønbech’in *Komanisches Wörterbuch*’una varana değin tüm yeni yayınlar, yeni okuyuşlar göz önünde bulundurulmalı, tarihsel örneklerdeki okuma yanlışlıkları düzeltilmelidir. Ancak bu düzeltmeler sırasında Radloff’un okuyuşu yine maddebaşı yapılmalı, okuyuşunun yanlış olduğu belirtilerek doğru şekli de yanibaşına verilmelir. Ayrıca doğru şekil de maddebaşı yapılarak ilgili maddeye gönderilmelidir. Radloff eşsesli sözcüklere sıra numarası verdiği için onun okuyuşu ilgili sırada kalmalıdır.

²ök: öк † [*سكس* (Uyg.), *اوكمك*] (Çağ.), krş. öy, öv {öğ ED 100a} övmek - хвалить - loben

ög → † ²ök

7.6. Tarihi kaynaklardan özellikle Kutadgu Bilig kullanılırken Radloff’un kullandığı Uygur harfli Viyana yazması el altında bulundurulmalı, Radloff’un

okuyuşu Arat'ın dipnotlarının da yardımıyla yeniden düzenlenmelidir. Örneğin bu yolla aşağıdaki maddeyi şöyle düzeltebiliriz:

ايلام maddesinde Uygurca, yani Kutadgu Bilig için verilen örnek *e* maddesine, *ellâş-* [ellâm] maddesine alınmıştır.

8. Gerçekte de böyle bir girişim başlamış olup olası bir yeni baskı için *a*, *b*, *c*, *ç*, *d* maddeleri çalışılmaya başlanmıştır. Bugünkü gelinen noktadaysa bu harflerin çoğunun işlenmesi ve bilgisayara aktarılması tamamlanmıştır. Birkaç kişinin kişisel gayreti ve çalışmasıyla başlayan bu çalışma, ne yazık ki, yardımcı eleman olmaması ve maddî gerekçelerle istenen hızda ilerleyememiştir. Sadece *a* harfiyle ilgili bilgi verecek olursam, bu harfle başlayan sözcükler toplam 652 sütun, yani 326 sayfadır. Yine *a* harfi yaklaşık 4900 maddeden oluşmaktadır. *b* ve *d* harfleri, Radloff'un okuyuş hataları da dikkate alınarak, *p* ve *t* harflerinin hazırlanmaktadır. Sonuçta *b* harfinde sayı artmaktadır. Yakında yayımlanacağını umduğum ilk cilt tamamlandığında 900 sayfaya yakın olacaktır.

Bu çalışmanın sürdürülebilmesi için yaptığımız kaynak arayışları, çeşitli kurumlardan istediğimiz yardımlar boşa çıkmıştır. Bartold'un 1936'da ancak bir kaç ülkenin işbirliğiyle tamamlanabileceğini düşündüğü bu proje, bugün için bilgisayarın da yardımıyla, tek bir ülkede, Türkiye'de tamamlanabilir. Yeter ki projeye devamı için kaynak temin edilebilsin.

Kaynaklar

- BARTOLD, Vilhelm: "Radloff'un «Lugati»ni yeniden neşr Mes'elesi", *Türkiyat Mecmuası*, II. c., 1928: 385-387. [رادلوفك "لغتى"نى يكيدين نشر مسئله سى]
- GABAIN, A. v. und W. Veenker: „Radloff“ *Index der deutschen Bedeutungen*, 1-4, Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1969-1972.
- KÖKTEKİN, Kâzım: "Değişen Türk Dünyasında W. Radloff'un 'Türk Dialektleri Sözlüğü Denemesi' Adlı Eserinin Önemi", *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 1. sayı, Erzurum 1994: 70-79.
- PRITSAK, Omeljan: "Vorwort zum Nachdruck", *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte*, Erster Band, Mouton & Co, 1960 's-Gravenhage
- RADLOFF, Wilhelm: *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte / Опыт словаря тюркских наречий*, Sanktpeterburg'. I. c. 1893, II. c. 1899, III. c. 1905, IV. c. 1911. [İlk tıpkıbasımı 4 cilt halinde 1960'ta O. Pritsak'ın önsözyle Hollanda'da, ikincisi ise 1963'te 8 cilt halinde eski SSCB'de yapılmıştır.]
- TEMİR, Ahmet: *Türkoloji Tarihinde Wilhelm Radloff Devri: Hayatı-İlmî Kişiliği-Eserleri*, TDK yay., Ankara 1992.

*EK 1: Bartold'un konuyla ilgili yazısının Latin harflerine aktarılmış biçimi:*³

Radlof'un "Lugati"ni Yeñiden Neşir Mes'alesi

Müteveffâ Rus âlimi Radlof'un «Türk Lehceleri Lugati Tecrübesi», Türkiyât sahasında çalışan bütün zevât için eñ zarûrî olan eserdir. Bu eserde Türk kelimeleri zikredilen mehzaları gösterilmiş, Rus ve Alman lisanlarında şerholunmuşdur.

“Lugat”iñ te’lifi ve neşri uzun seneler devam etdi. Soñ cildleriniñ neşrine ve tab tas-hihlerine, Radlof’un talebesinden ve mesâî arkadaşı müteveffâ profesör “Melioranski” ve onuñ vefatından soñra da her ikisiniñ de talebesi olan profesör “Samoyloviç” iştirâk etmişlerdi. “Lugat”iñ tab’i esnasında geçen seneler müddetinde Türk lisanına âid bir çok âbideler keşfolunarak Türkiyât ilmi epey zenginleşdi. “Orhon” ve “Yenisey” âbideleriniñ keşfi kırâ’ati, Türk lisanında yazılan Budda, Mani ve Hristiyan edebiyatınıñ “Türkistân-ı Çini”de bulunması vesâir şeyler bu cümledendir. Bu gibi lisanî mahsullerde bulunan yeñi kelimeler, Radlof lugatiniñ soñ cildleri tab olunurken kısmen nazar-ı itibara alınarak istifade edilmiş, ve o cildler evvelce Türkiyât ilmi Kablülislam Türk Ede-biyatına âid âbidelere malik olmadığı vakit tab olunan cildlere nisbeten daha zengin ve daha işlenmiş mevâdde müstenid olarak meydana gelmiştir. Radlof’un “lugat”i tamamen neşrolunduktan soñra da tabî, Türkiyât ilmi terakkiyatı devam etdi.

Türk âlimleri de evvelkine nisbeten daha ciddî bir faaliyetle Türkiyât sahasındaki mesâfye iştirak etmeğe başladılar ve bir kaç mühim metinler neşrettiler; o cümleden eñ mühimi de “Dîvânu Lugâtî’t-Türk” keşfi ve neşridir. Bu eser husûsî bir ehemmiyeti hâizdir; profesör “Samoyloviç”, kitabıñ mü’ellifi olan Mahmud Kaşgarî’yi “XI’inci asrıñ Radlof’u” diye tesmiye etmekde haksız değildir. Tabî ki bu gibi keşfiyâtdan soñra Radlof’un “lugatı” artık epeyce eskimiş bir halde bulunuyor.

Şimdi onu yeñiden neşir zarûreti. Esasen eski neşriñ birinci cüzleri şimdi piyasada bulunmuyor. Bu yeñi neşirde, yalnız, layıkıyla tashih ve yeñi keşfiyâtle meydana çıkan mevâddi dercele tekml edilmiş vakit, ilmî ihtiyaca cevap verebilir. Binâenaleyh bugün umum Türk lehceleriniñ “lugat”ini te’lif etmek. Radlof’un ibtidâ kendi mesâfsine başladığı zamana nisbeten çok müşküldür. Bu işi şimdi tek başına bir âlim değil, hattâ tam bir memleket âlimleri bile ifaya mukaddir olamazlar. Türkiye’deki bir çok tercüme teşebbüsâtı meyânında Radlof’un “lugat”ini Türkçeye tercüme etmek mes’alesi de

³ 1928’de yayımlanan yazının yazıçevriminde Arap harfli yazıma bağlı kalınmamış, mümkün olduğunca işaretlerden kaçınılmış ve izleyen yıllardaki söyleyiş yansıtılmaya çalışılmıştır. Örneğin *neşir* yerine *neşir*, *bulunduğı* yerine *bulunduğu* yeğlenmiştir. Sözcükler: *Türkistân-ı Çini* “Çin Türkistanı, Doğu Türkistan”, *Kablülislam* “İslam öncesi”, *mevâdd* “maddeler, malzemeler”.

mevzû-i bahs olmuşdur. Profesör “Samoyloviç” İstanbul ve Ankara’da bulunduğu vakit böyle bir tercüme yerine “lugat”ın yeniden neşrini beynelmilel bir iş sûretine sokarak, bu teşebbüse Şûrâlar İttifâkı (Rusya) ve Türkiye ulemasıyla beraber Avrupa akvâmı meyânında son devirde Türkiyâtla fazla iştigal etmekle imtiyaz eden bir kavim sıfatıyla Alman ulemasının da müşterek teşebbüsüne da’vet olunmasını teklif etmiştir.⁴ Öğrenbildiğime göre profesör “Samoyloviç”ın teklifi ma’almemnûniye kabul olunmuşdur. Lakin profesör “Samoyloviç”, bu fikri tatbik için eñ evvel “lugat”ın birinci tabını kendi masârifîyle neşreden Şûrâlar İttifâkı (sâbık Rusya) Akademisi’niñ müsaadesi lüzûm olduğunu da añlamışdır. Şimdi bu müsaade vardır; ve Akademi, Türkiye’de bulunduğum vakit “lugat”ı yeniden neşretmek mes’elesine âid Türkiye müesseseleri ve husûsî âilmlerle müzâkereye beni tevekkül etmiştir. Şu sûretle bu işi vücûda getirmek husûsunda ilk adım atlanmış oluyor. Mamafih olabilir ki bu fikri esasen kabul etmek sahasında muayyen amelî lâyiha te’lifine kadar bir çok vakitler geçer; ve belki, eski neşirde kelimeler sâde iki lisanda ya’ni Rus ve Alman lisanlarıyla îzâh edilmiş iken, bu yeni neşirde üçüncü olarak Anadolu Türk lisânını da ilâve etmek lâzım olur. Bu sebebden kitaba olacak yeni ilâvelerle berâber kitabın cesâmeti ve tab fi’atı da yükselir. Tabîî maddî cihetden te’min mes’elesiniñ de işe ba’z müşkilât çıkarması mümkündür. İhtimal ki mesâîyi üç memleket ulemâsı ve husûsî âilmler meyânında taksim husûsunda münâkaşalar zuhûr edebilir. Lakin, Rusya Şûrâlar İttifâkı Akademisi’niñ bu teşebbüsâtda rehberlik ve “tahrîr Müdürü” ta’yin etmek hakkını hiç kimse inkâr etmese gerek.

Umûmen ümîd edilir ki bu gibi müşkülâtın hepsi def olunur; ve beynelmilel lugat te’lifî teşebbüsâtı müesseseleri arasına (ki bugün onlardan en ma’rûf olanı “Petersburg” Sanskrit Lugati müessesesidir), beynelmilel iştirâk-i mesâîyle Türk Lehceleri Lugati tasnif etmek işi de iltihak eder.

Vilhelm Bartold

Türkiyât Mecmuası, II. c., 1928: 385-387

⁴ Türkiyât Enstitüsü böyle bir teşebbüse iştirâk etmeğe memnûniyetle âmâde olduğunu bildirmişdir (Müdüriyet).

EK 2: Bartold'un yazısının tıpkıbasımı

رادولفك «لغتي» نى يكيدين نشر «سنهسى

متوفى روس عالمى رادولفك «تورك لهجهلىرى لغتى تجرېسى»، توركيات ساحه-سندھ چالیشان بوتون ذوات ايجون اك ضرورى اولان بر اتردر . بو اترده تورك كلمهلىرى ذكر ايديليركن ماخذلىرى كوسترېتش، روس و آلمان لسانلرنده شرح اولونمشدر .

«لغت» ك تاليفى ونشرى اوزون سنه لر دوام ايتدى . صوك جلدلرينك نشرينه وطبع تصحيحلرينه ، رادولفك طلبه-سندن ومساعى آرقاداشى متوفى پروفور «مەلبورانسكى» و اونك وفاتندن سوكراده هر ايكسنگده طلبه-سى اولان پروفور «سامايلوويچ» اشتراك ايتمشدرى . «لغت» ك طبيى ائسانسده كېن سنه لر مدتده تورك لسانه عائد بر جوق آبدلر كشف اولونهرق توركيات علمى ايجه زنكينه شدى . «اورخون» و «بنيسه» آبدلرينك كشفى و قرأئتى ، تورك لسانده بازيلان بوددا ، مانى و خريستان ادبياتينك «توركستان چيني» ده بولونمى و سائر شيلر بوجله دندر . بوكى لسانى محصوللرده بولونان بىي كهلر ، رادولف لغتنك صوك جلدلىرى طبع اولونوركن قسماً نظر اعتباره آلتاراق استفادة ايديش ، او جلدلر ، اولجه توركيات علمى قبل الاسلام تورك ادبياتنه عائد آبدلر ممالك اولمادىبى وقت طبع اولونان جلدلرله نسبة داها زنكېن وداها ايشله نمش ماده مستند اولارق ميدانه كلكشدر . رادولفك «لغت» ي تماماً نشر اولوندقدن سوكراده ، طبيى ، توركيات علمى ترقىاتى دوام ايتدى .

تورك عالملىرده اولكنه نسبة داها جدى بر فعاليتنه توركيات ساحه-سندھكى مساعى به اشتراك ايتكك باشلايدلر و برقاچ مهم متلر نشر ايتدیلر ؛ او جهلدهن اك مهمى ده «ديوان لغات الترک» كشفى ونشريدلر . بو اثر خصوصى بر اهميتى حائزدر ؛ پروفور «سامايلوويچ» ، كتابك مؤلفى اولان محمود كاشغرى بى «XI نجي عصر ك رادولفى» ديهه تسميه ايتككده حقسز دكلدر . طبيى كه بوكى كشفياتدن سوكرادولفك «لغت» ارتق ايجه اسكيش بر حالده بولونيور .

شىمدى اونى يكيدين نشر ضرورتى واردر . اساساً اسكى نشر ك برنجى جزؤلى

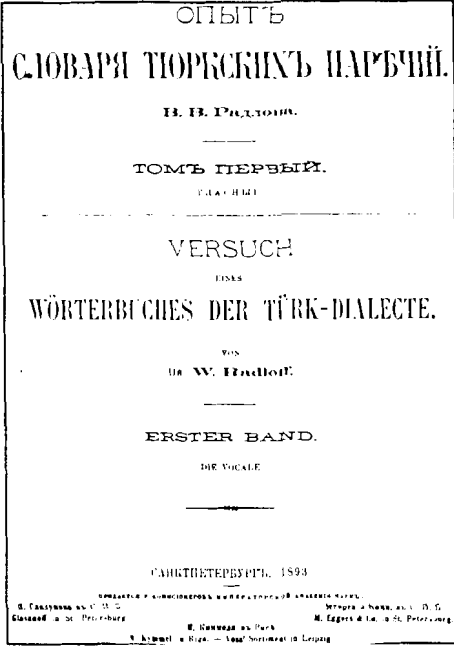

شیمی پیاسهده بولونمايور. بویکی نئشرده، یالکز، لایقیه تصحیح ویکی کشفیاتله میدانه حیقان موادی درجه تکمیل ایدلدیکی وقت، علمی احتیاجه جواب ویره یایلر. بنا علیه بو کون عموم تورک لهجه لرینک «لفت» نی تألیف ایتمک، رادلوفک ابتدا کندی. مساعینه باشلا دیغی زمانه نسبتاً چوق مشکلدر. بواشی شیمی تک باشنه بر عالم دکل، حتی نام بر مملکت عالمی بیه ایقابه مقتدر اولامازلر. تورکیه ده کی بر چوق ترجمه تشبثاتی میاننده رادلوفک «لفت» نی تورکیه یه ترجمه ایتمک مسئله سی ده موضوع بحث اولمشدر. پروفور «سامایلوویچ» استانبول و آنقرده بولوندیغی وقت بویه بر ترجمه برینه «لفت» ک یکدن نئشری بین الملل رایش صورتنه صوقارق، بو تشبته، شورالر اتفاق (روسیه) و تورکیه علماسیله برابر، آروبا اقوامی میاننده صوک دورده تورکیاتله فضله اشتغال ایتمکله امتیاز ایدن بر نوم صقیته آلمان علماسنکده بومشترک تشبته دعوت اولونمئسنی تکلیف ایتمشدر [۱]. او کره نه یلدیگمه کوره پروفور «سامایلوویچ» ک تکلیفی مع الممنونیه قبول اولونمشدر. لکن پروفور «سامایلوویچ»، بوفکرکی تطبیق ایچون اک اولک «لفت» ک برنجی طبعی کندی مصارفیله نئشرا ایدن شورالر اتفاق (سابق روسیه) آقاده میسنگ مساعده سی لازم اولدیغی ده آکلامشدر. شیمی بومساعده واردر؛ و آقاده می، تورکیه ده بولوندیغم وقت بو «لفت» ی یکدن نئشرا تمک مسئله سنه طاند تورکیه مؤسهرلی و خصوصی عالم لره مذا کره یه بی نوکیل ایتمشدر. شو صورتله بواشی وجوده کتیرمک خصوصنده ایلك آدیم آتلاشمش اولور. مع مافیله اولایلیرکه بوفکرکی اساساً قبول ایتمک ساحه سندن معین عملی لایحه تألیفه قادر برچوق وقتلر کچهر؛ و بلکله، اسکی نئشرده گله رساده ایکی لسانده یعنی روس و آلمان لاندیرله ایضاح ایدیش ایکن، بویکی نئشرده اوچونجی اولاراق آناطولی تورک لسانتیه علاوه ایدرک اوچ لسانده ایضاح ایتمک لازم اولور. بو سببدن کتابه اولاجق بکی علاوه لرله برابر کتابک جسماتی وطبع فیاتی ده بوکسه لیر. طبعی مادی جهندن تأمین مسئله سنکده ایسه بعض مشکلات چیقارماسی ممکندر. احتمالکه مساعی بی اوچ مملکت علماسی و خصوصی عالمر میاننده تقسیم خصوصنده مناقشه لر ظهور ایده ییلیر. لکن، روسیه شورالر اتفاق آقاده میسنگ بو تشبثاتده رهبرک و «تحریر مدیری» تعیین ایتمک حقی هیچ کیسه انکار ایتمه کرکدر.

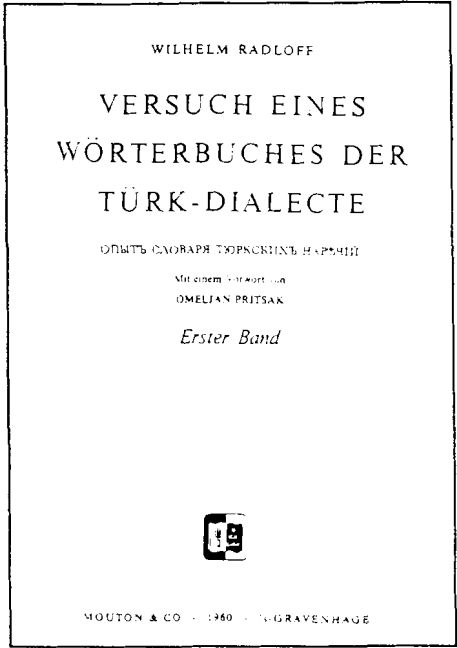
[۱] تورکیات انستیتوسی بویه بر تشبته اشتراک ایتمک ممنونیه آماده اولدیغی یلدرمشدر (مدیریت).

عموماً امید ایدیلیرکه بوکی مشکلاتک هیسی دفع اولونور؛ و بین الملل لغت تألیفی تشبثاتی مؤسهرلی آراسنه، (که بو کون اولنردن اک معروف اولانی «پترسبورغ» سانسکریت لغاتی مؤسهر سیدر)، بین الملل اشتراک مساعیله تورک لهجه لرلی لغاتی تصنیف ایتمک ایشی ده التحاق ایدر.

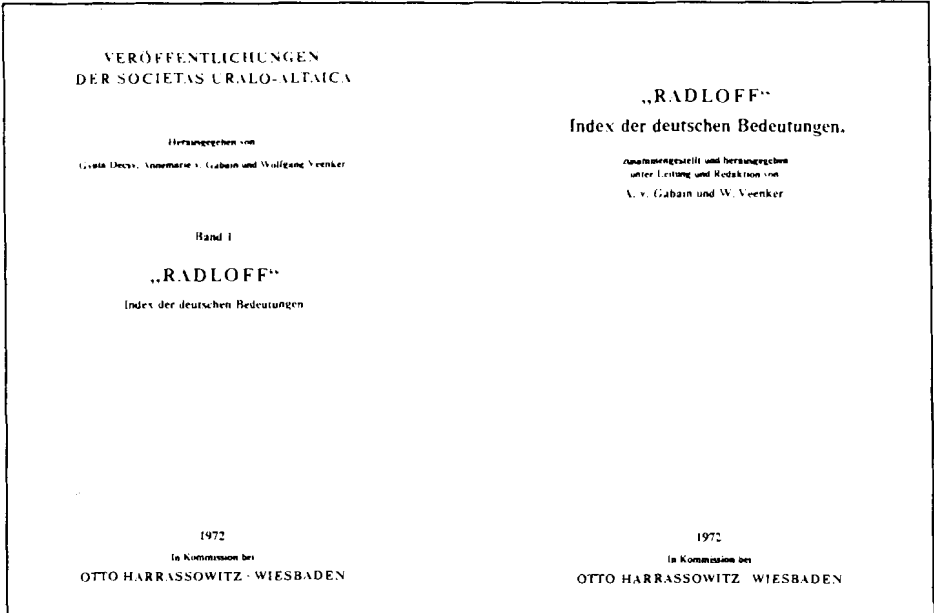
ЕК: 3 Resimler

1. Radloff sözlüğünün ilk baskısının kapağı

2. 1960'ta yapılan tıpkıbasımın kapağı

3. Gabain ve Veenker'in hazırladıkları "Index" in kapağı